

6. Shepeleva Ye. A. Osobennosti uchebnoy i sotsialnoy sameffektivnosti shkolnikov : avtoref. dis. ... kand. psikhol. nauk / Ye. A. Shepeleva. – M., 2008. – 22 s.
7. Bandura A. Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavior change // Psychological Review. – 1977. – V. 84. – P. 191-215.

Бондарь В. И., Макаренко И. Е. Профессиональное самосознание педагога и его самоэффективность: концептуально-теоретический анализ.

В статье проанализировано сущность понятий “профессиональное самосознание учителя”, “профессиональная “Я-концепция” учителя”, “самоэффективность учителя”. Схематически отображена связь компонентов профессиональной “Я-концепции” учителя как результата развития его профессионального самосознания. Охарактеризовано феномен самоэффективности учителя как компонент поведенческого состояния сформированности профессионального самосознания.

Ключевые слова: профессиональное самосознание, профессиональная “Я-концепция”, самоэффективность, Я-образ, самооценивание.

Bondar V. I., Makarenko I. Ye. Teacher’s professional self-conscience and self-efficacy: conceptual and theoretical analysis.

The article focuses on the concept analysis of such terms as “teacher’s professional self-conscience”, “teacher’s professional self-concept” and “teacher’s self-efficacy”. This paper also schematically defines the interrelation of components in teacher’s professional “self-concept” as a result of his professional self-conscience development. The author gives profound characteristics to the self-efficacy phenomenon as a constituent element of teacher’s behavioral state indicating his professional self-conscience formation.

Keywords: professional self-conscience, professional “self-concept”, self-efficacy, self-image, self-evaluation.

УДК 378.011.3-051:316.28]:004

Варга Л. І.

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті визначено особливості впливу інтерактивних технологій на формування комунікативної культури майбутніх учителів. Крім того, сформульовано актуальність дослідження й суперечності. Проведено аналіз сучасних досліджень з окресленої проблеми щодо використання інтерактивних технологій в системі підготовки майбутніх учителів, визначено коло вмінь і навичок, якими має оволодіти студент у процесі навчання. Визначено місце інтерактивних технологій у процесі формування комунікативної культури майбутнього вчителя, їх особливості впровадження в навчальний процес. Обґрунтовано модель формування комунікативної культури майбутніх учителів засобами інтерактивних технологій

Ключові слова: інтерактивні технології, інтерактивне навчання, комунікативна культура, комунікативна компетентність, комунікативна культура майбутнього вчителя, формування комунікативної культури майбутнього вчителя.

Демократичний розвиток України зумовив перехід вітчизняної освіти на нову особистісно орієнтовану парадигму. В освітньому просторі змінюються орієнтири, зосереджується увага викладачів, нинішніх і майбутніх учителів щодо гуманістичного підходу у навчання, на застосуванні методів, які сприяють розвитку творчих засад особистості з урахуванням індивідуальних особливостей усіх учасників навчально-виховного процесу.

В освітніх документах увага акцентується на впровадженні в діяльність навчальних закладів усіх рівнів інноваційних освітніх технологій, спрямованих на вдосконалення навчального процесу, розвиток мотивації студентів і учнів до навчання, підвищення їхньої пізнавальної активності та самостійності.

Як свідчить аналіз сучасних досліджень з питань професійної підготовки майбутніх вчителів, найбільш повно вищезазначені завдання реалізуються за умов використання інтерактивних технологій.

Мета статті полягає у обґрунтуванні моделі формування комунікативної культури майбутніх учителів засобами інтерактивних технологій.

Інтерактивне навчання як специфічну освітню технологію в загальнодидактичному аспекті ґрунтовно досліджують Л. Коваль, Н. Коломієць, О. Пометун, Л. Пироженко та ін.

Використання інтерактивних технологій в системі підготовки майбутніх педагогів у ВНЗ є предметом уваги багатьох вчених (І. Гладка, О. Єльнікова, Г. Коберник, В. Мартинюк, Н. Павленко, О. Павлик, Л. Тополя та ін).

Вчені (Н. Бібік, В. Бондар, С. Бондар, Л. Ващенко, І. Гавриш, В. Євдокимов, В. Землянська, О. Савченко, І. Хижняк, О. Чиж, І. Шапошнікова, К. Юр'єва та ін.) зосереджують увагу на широкому спектрі навчально-розвивальних, виховних завдань, які доведеться розв'язувати майбутньому вчителю в школі; а також на особливостях впровадження інтерактивного навчання в початковій школі (Н. Коломієць, О. Саган, Н. Павленко, та ін.) а саме:

- цілеспрямованому забезпеченні емоційних контактів і позитивних комунікативних переживань молодших школярів у процесі взаємодії з метою створення позитивного навчального середовища в початковій школі;

- гармонійному поєднанні пізнавальної та фізичної активності дітей;

- мотивації й активізації рефлексії учнів у навчально-виховному процесі;

- системному навчанні молодших школярів різних форм і методів навчальної взаємодії;

- створенні казкової навчально-пізнавальної реальності;

- формуванні навичок соціальної взаємодії учнів;

- стимулюванні батьків до інтерактивного спілкування (тренінги для батьків, організації інтерактивного спілкування через творчі завдання для спільної роботи дітей і батьків).

Характерною ознакою модернізації освітньої галузі є використання методу моделювання як найбільш адекватного способу пошуку оптимального вирішення поставлених завдань, оскільки він дозволяє відтворити цілісність об'єкту та спрогнозувати його перспективи. Взаємозв'язок педагогічної науки і практики, який сприяє розширенню культурно-освітнього простору та поглибленню його змісту, свідчить про актуальність цього методу і необхідність його впровадження в педагогічний процес.

Як універсальний метод наукового дослідження моделювання має кілька специфічних особливостей:

- 1) моделювання допомагає вивчати процес до його реалізації, при цьому виявляються можливі негативні наслідки, що дає підстави ліквідувати або послабити їх до реального виявлення; прогнозування наслідків – одне з найважливіших завдань моделювання;

- 2) моделювання сприяє більш ґрунтовному вивченню процесу, оскільки з'являється можливість виявити не тільки елементи, але й зв'язки між ними, схарактеризувати навчальну ситуацію з різних боків;

- 3) процес, представлений за допомогою моделі, має рельєфний вигляд, що полегшує теоретичний аналіз, а отже, обґрунтування шляхів його вдосконалення;

- 4) під час моделювання ситуації свідомо (із метою дослідження) спрощують, тому є змога застосовувати кількісні методи аналізу й одержувати на їхній основі науково обґрунтовані відомості про процес.

Створюючи модель формування комунікативної культури майбутнього вчителя засобами інтерактивних технологій, важливо з'ясувати питання про її структуру, яка має бути гнучкою, тобто містити варіативні відкриті елементи, що можна було б вільно вибирати. Отже, модель формування комунікативної культури засобами інтерактивних технологій вирізняється динамічною структурою. Динамічності досягають за допомогою кількох рівнів моделі, що вможлиблює постійне оновлення змісту моделі залежно від змін у суспільстві, освіті, науці.

За результатами теоретичного аналізу проблеми комунікативної культури, вивчення стану рівня сформованості компонентів комунікативної культури студентів в ході констатувального зрізу нами була розроблена модель формування комунікативної культури майбутніх вчителів (рис. 1), яка є теоретичним підґрунтям для впровадження навчальної програми формування комунікативної культури майбутнього вчителя засобами інтерактивних технологій.

Розроблена модель ґрунтується на основних концептуальних засадах змісту педагогічної освіти та враховує умови й фактори, провідні тенденції, базується на змісті психолого-педагогічних і дисциплін спеціалізації, включає традиційні та інноваційні інтерактивні технології, методи і засоби формування комунікативної культури та механізми їх застосування на кожному етапі підготовки, педагогічні умови, що сприяють ефективності цього процесу.

Структура моделі враховує програмно-нормативні чинники навчально-виховного процесу з підготовки вчителя у вищому педагогічному навчальному закладі, тобто: зміст, генеральні цілі та завдання фахової підготовки студентів, побудовані на рекомендаціях керівних органів освіти, Державному стандарті вищої освіти, Державному стандарті початкової освіти, документах Болонського процесу, Законах України про освіту; навчальні плани та програми, їх інваріантні та варіативні складові; методичне забезпечення засвоєння курсу тощо;

Зупинімося детальніше на описі складових моделі формування комунікативної культури майбутніх вчителів.

З огляду на концептуальні положення сучасного процесу гуманізації освіти, до уваги взято низку принципів, схарактеризованих нижче.

Принцип системності передбачає розроблення системного підходу до аналізу педагогічних явищ, обґрунтування і проведення експерименту, а також комплексне вивчення об'єкта виховання, формування в майбутніх учителів системи знань, що сприяє формуванню діалогічної культури майбутніх учителів початкової школи в навчально-виховному процесі ВНЗ.

Принцип інтегративності об'єднує педагогічні вимоги вищого навчального закладу, громадських організацій; дотримання єдиних вимог до молоді з боку різних соціальних інститутів. Ефективність цього принципу може бути досягнута лише за умови взаємодії всіх суб'єктів соціального впливу.

У виховному процесі впровадження принципу гуманізму прогнозує перехід від монологу викладача до діалогу зі студентом, подолання авторитаризму, створення умов для самопізнання кожної особистості шляхом вибору найдоцільніших методів виховання й навчання.

Принцип варіативності орієнтує викладача на розроблення власної програми і стратегії діяльності, а також дає змогу створити цілісне уявлення про комунікативні якості особистості студента, створює можливості для подолання одноманітності в процесі викладання педагогічних дисциплін, допомагає урізноманітнити комплекс методів, засобів і прийомів у навчально-виховному процесі ВНЗ.

Принцип демократизації регламентує заміну авторитарного стилю педагогічної діяльності, орієнтацію на студента як на найвищу соціальну цінність, розвиток творчої індивідуальності, відповідальності.

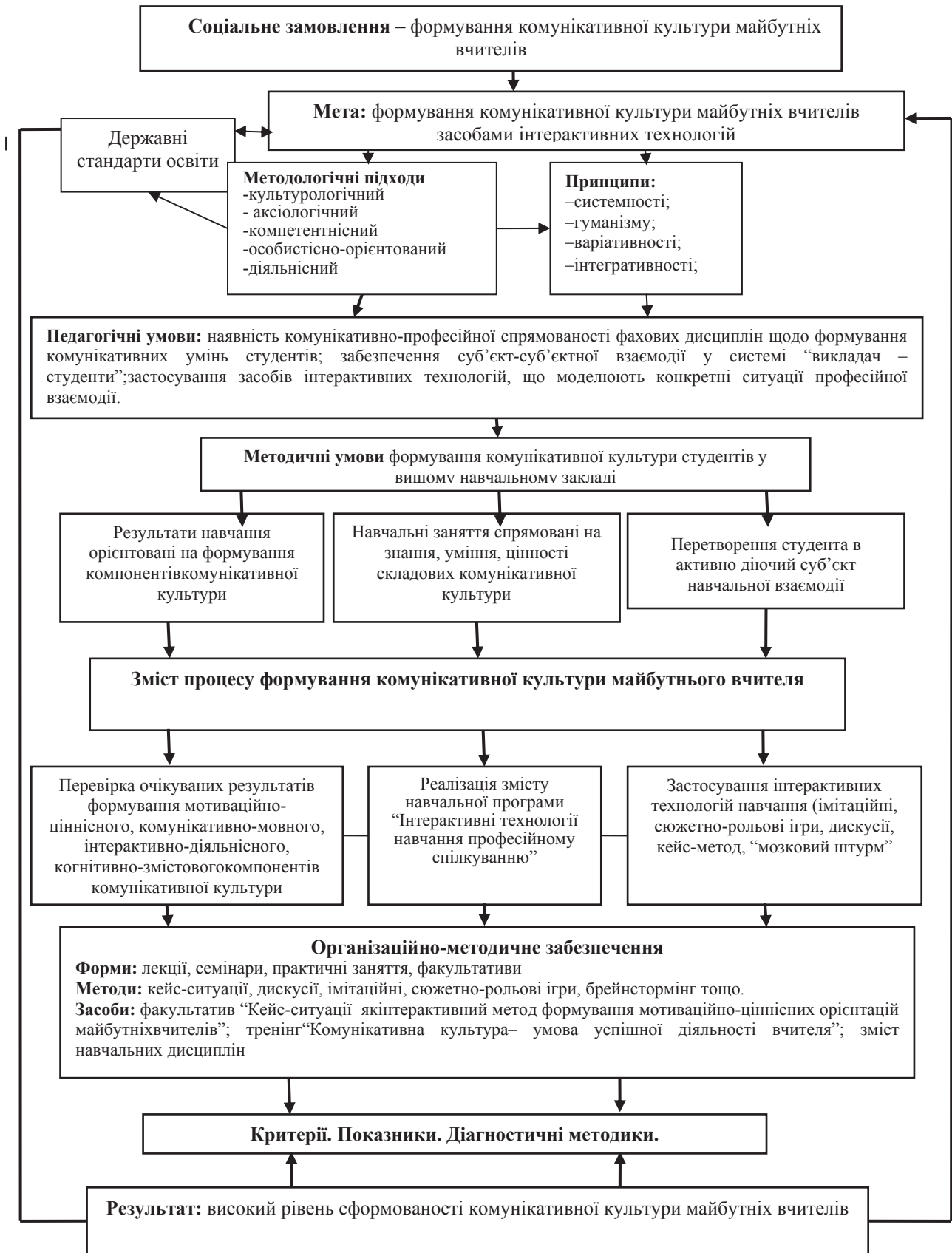

Рис. 1. Модель формування комунікативної культури майбутніх вчителів засобами інтерактивних технологій

На завершальному, четвертому, діагностичному етапі модель була апробована й доповнена. На цьому етапі застосовано різні методи, зокрема педагогічну діагностику, аналіз результатів проходження практики студентів старших курсів тощо.

Огляд змісту фахової підготовки майбутніх вчителів надав можливість виділити такі групи провідних методів:

- методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності: лекція, пояснення, розповідь, практичні і лабораторні роботи, педагогічна практика, ілюстрація, демонстрація; інформаційно-рецептивний, проблемний, частково-пошуковий, пошуковий, продуктивний методи; самостійна робота; індуктивний, дедуктивний, алгоритмічний методи; порівняльний та історичний, аксіоматичний, метод формалізації і моделювання;

- методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності: ділові і рольові ігри, завдання-ситуації, навчальні диспути та дискусії, “круглий стіл”; інтерактивні методи: мозковий штурм, “пошук ідей”, кейс-ситуації, сюжетно-рольові ігри, брейнстормінг, обґрунтування ідей, експертної оцінки, метод-кейс, портфоліо, захист позиції;

- методи контролю та оцінювання навчальних досягнень студентів: діагностичні контрольні роботи, модульно-рейтинговий контроль, рефлексивного аналізу здійснюваної навчальної діяльності, самостійного узагальнення результатів, прогнозування, заліки, іспити, програмоване опитування, презентації тощо [1].

Отже, ми побудували й обґрунтували модель, яка відображає педагогічні цілі, концептуальні засади, завдання, пріоритети й умови організації та здійснення процесу формування комунікативної культури майбутніх вчителів.

У логіко-змістовому сенсі розроблену модель можна оцінювати як інструмент оптимізації професійної підготовки вчителя з метою підвищення рівня їхньої професійної майстерності.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі пов'язані з розробкою методики формування комунікативної культури майбутніх учителів у навчальному закладі шляхом реалізації сучасних педагогічних та інтерактивних технологій.

Використана література:

1. *Бабанский Ю. К.* Методы обучения в современной общеобразовательной школе / Ю. К. Бабанский. – М. : Педагогика, 1980. – 224 с.
2. Використання інтерактивних методів та мультимедійних засобів у підготовці педагога. – Кам'янець-Подільський : Абетка-Нова, 2003. – 208 с.
3. Інтерактивні технології навчання : теорія, практика, досвід : метод. посіб. / авт.-укл. О. Пометун, Л. Пироженко. – К. : А.П.Н., 2002. – 136 с.
4. *Мороз О. Г.* Навчальний процес у вищій педагогічній школі : нач. посібник // Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова; Інститут вищої освіти АПН України / О. Г. Мороз, В. О. Сластьонін, Н. І. Філіпенко [та ін.] ; О. Г. Мороз (ред.). – К. : НПУ, 2001. – 338 с.
5. *Удовенко О. М.* Інтерактивні методи навчання / О. М. Удовенко // Управління школою. – 2004. – № 34 (82). – С. 11-14.

References:

1. *Babanskiy Yu. K.* Metody obucheniya v sovremennoy obshcheobrazovatelnoy shkole / Yu. K. Babanskiy. – M. : Pedagogika, 1980. – 224 s.
2. Vykorystannya interaktyvnykh metodiv ta multymediinykh zasobiv u pidhotovtsi pedahoha. – Kamianets-Podilskyi : Abetka-Nova, 2003. – 208 s.
3. Interaktyvni tekhnolohii navchannia : teoriia, praktyka, dosvid : metod. posib. / avt.-ukl. O. Pometun, L. Pyrozhenko. – K. : A.P.N., 2002. – 136 s.
4. *Moroz O. H.* Navchalnyi protses u vyshchii pedahohichnii shkoli : nach. posibnyk // Natsionalnyi pedahohichnyi un-t im. M. P. Drahomanova; Instytut vyshchoi osvity APN Ukrainy / O. H. Moroz, V. O. Slastonin, N. I. Filipenko [ta in.] ; O. H. Moroz (red.). – K. : NPU, 2001. – 338 s.

5. Udovenko O. M. Interaktyvni metody navchannia / O. M. Udovenko // Upravlinnia shkoloiu. – 2004. – № 34 (82). – S. 11-14.

Варга Л. И. Модель формирования коммуникативной культуры будущих учителей средствами интерактивных технологий.

В статье определены особенности влияния интерактивных технологий на формирование коммуникативной культуры будущих учителей. Кроме того, сформулированы актуальность исследования и противоречия. Проведен анализ современных исследований по обозначенной проблеме использования интерактивных технологий в системе подготовки будущих учителей, определен круг умений и навыков, которыми должен овладеть студент в процессе обучения. Определено место интерактивных технологий в процессе формирования коммуникативной культуры будущего учителя, их особенности внедрения в учебный процесс. Обоснована модель формирования коммуникативной культуры будущих учителей средствами интерактивных технологий

Ключевые слова: интерактивные технологии, интерактивное обучение, коммуникативная культура, коммуникативная компетентность, коммуникативная культура будущего учителя, формирования коммуникативной культуры будущего учителя.

Varga L. I. Model of forming of communicative culture of future teachers by facilities of interactive technologies.

In the article the features of influence of interactive technologies in formation of communicative culture of future teachers. In addition, formulated relevance of research and controversy. The analysis of modern researches on problems of the use of interactive technologies in training of future teachers, identified a number of skills that should be taught to the student in the learning process. The place of interactive technologies in the process of formation of communicative culture of the future teachers, their characteristics introduction in the educational process. Justified model of formation of communicative culture of future teachers by means of interactive technologies

Keywords: interactive technologies, interactive learning, communicative culture, communicative competence, communicative culture of a future teacher, the formation of communicative culture of a future teacher.

УДК: 378+377.35

Візнюк В. В.

**КРИТЕРІЇ ТА РІВНІ СФОРМОВАНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ НАДІЙНОСТІ
МАЙБУТНІХ КЕРІВНИКІВ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ**

У статті розглядається критерії, показники та рівні професійної надійності майбутніх керівників навчальних закладів в умовах магістратури, зокрема з'ясовано значення поняття "критерій". Наголошено на важливості процесу діагностування у теорії та практиці педагогічної освіти. Охарактеризовано критерії досліджуваного конструкту: спонукальний, змістово-діяльнісний, суб'єктно-організаційний. Розглянуто та обґрунтовано показники професійної надійності майбутніх керівників навчальних закладів: пізнавальний інтерес, вдосконалення професійної підготовки, прагнення досягти успіху; професійні знання, вміння та навички; організаторські здібності, стійкість до стресу, вміння уникати конфліктів. Виявлено та схарактеризовано рівні сформованості професійної надійності майбутніх керівників навчальних закладів в умовах магістратури: високий, достатній, задовільний, низький. Перспектива подальшого дослідження вбачається у з'ясуванні комплексу методик діагностики рівнів сформованості досліджуваного феномену.

Ключові слова: професійна надійність, керівник навчального закладу, критерії професійної надійності, показники професійної надійності, спонукальний критерій, змістово-діяльнісний критерій, суб'єктно-організаційний, рівні професійної надійності.